

Hakikatteki Kur'ân Müslümanlığı üzerine

Adil Bebek

Prof. Dr.; Emekli Öğretim Üyesi

Özet

Dinin ne olduğu ve kaynağı üzerinde yapılan tartışmalar öteden beri sürüp gitmektedir. Dinin işe yaramaz olduğu iddiasıyla birlikte özellikle İslâm ve Peygamberini itibarsızlaştırma çabaları da bu tartışmalar içinde dile getirilmektedir. Bu tartışmalardan bazıları, iyi niyetle, dini anlamayı ve kullanmayı zorlaştıran, dine sonradan katılmış unsurları temizleme gayreti olarak değerlendirilse de -İslâm üzerinde çevrilen oyunlar düşünüldüğünde- sorumlu mevkide olanların çok dikkatli olmaları gerektiği görülmektedir. Bu çalışmada ümmetin kurtuluşunun dinin gerçek halini yaşamaktan geçtiği tezinden hareketle Kur'ân Müslümanlığı'nın hakikatte ne olması gerektiği izah edilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din, Kur'ân Müslümanlığı, Peygamber, Kur'ân-ı Kerim, Sünnet, Ulüemr

Giriş

Uzun zamandır dinin neliği ve kaynağı üzerinde bir tartışma sürüp gitmektedir. Dışarıdan birileri; dinin modası geçmiş, işe yaramaz bir şey, tanrı ve peygamber fikrinin zihinsel bir tahmin ve gerekçesiz bir kabul olduğunu iddia edip din ve peygamberleri ve özellikle İslâm ve Peygamberini itibarsızlaştırma humması içinde çırpınıp dururken (ne yazık

*Cenab-ı Allah,
din ile biz
insanlara ne ve
kim olduğumuz,
nereden gelip
nereye gittiğimiz
ve bu yolculuğa
çıkış gayemizin
ne olduğu gibi
önemli soru ve
sorunlarımızı
çözmemiz
konusunda
bize yardım
eder, lütufta
bulunur. İnsanın,
dünya ve ahiret
kurtuluşuna
ulaşabilmesi için,
Allah'tan gelen
bir dine tabi
olması gerektiğini
ilan eder.*

ki kendini dindar ve din içinde hissedenler içinde bazı tutum ve iddialarıyla bunlara pek çok kimse malzeme sunmaktadır), yakın zamana kadar daha çok darbe gibi olağanüstü dönemlerde tezgaha alınan bir din sorgulama ve yargılamasının bir zamandır tekrar masaya konulduğu görülmektedir. Tabloya iyi niyetin hâkim olduğu açısından bakarsak, bunu, dinin üzerindeki ona yaklaşım kullanmayı zorlaştıran ve tarih içinde ona bulaşmış olabilecek bazı ilahî olmayan unsurları temizleme gayreti olarak görmemiz mümkündür. Şahsen ben de böyle bir çalışmaya ihtiyaç olduğunu düşünenlerdenim. Ancak, din ve İslâm düşmanlarının tarih boyunca çevirdikleri entrikalar aklıma geldiğinde bu olayı, bütünüyle bir iyi niyet çabası olarak görmekte zorlanıyorum. Burada Diyanet gibi bu konuda asıl sorumlu mevkide olan bir kurumla, duayen olarak tanımlanan bazı zevatın ilk sırada taşın altına elini sokması yerine, konunun üçüncü, beşinci hatta halk tarafından yürütülüyor gibi bir manzara arz etmesi de şahsen benim açımdan ikinci bir endişe konusu olmaktadır. Bir başka endişe ve kaygım da bu tartışmaların, bir dinî savrulma ve kaosa yol açma ihtimalidir. Burada şunu da ifade etmeliyim ki; bir konuda sadece iyi niyet sahibi ve samimi olmak yetmemekte, ayrıca lüzum, liyakat, doğru zamanlama ve doğru yöntem de gerekmektedir.

Din kavramı

Din, Allah'a aittir; O'ndan gelir ve O'nun rızasını nasıl elde edebileceğimizi bize öğretir. Yüce Allah, Kur'ân'ın birçok ayetinde dini zatına nisbet eder; "Dikkat et, halis din yalnız Allah'ındır"¹ buyurur; bunu böyle bilip hayatımıza yansıtmadıkça kurtuluşa eremeyeceğimizi bildirir. Cenab-ı Allah, din ile biz insanlara ne ve kim olduğumuz, nereden gelip nereye gittiğimiz ve bu yolculuğa çıkış gayemizin ne olduğu gibi önemli soru ve sorunlarımızı çözmemiz konusunda bize yardım eder, lütufta bulunur. İnsanın, dünya ve ahiret kurtuluşuna ulaşabilmesi için, Allah'tan gelen bir dine tabi olması gerektiğini ilan eder.²

Şüphesiz, Cenab-ı Allah mukaddes vadideki zeytin ağacının dibinde Hz. Musa'ya, daha önce annesine ve Hz. Meryem'e, en son Hz. Muhammed'e (asm) doğrudan hitap ettiği gibi insanlardan isteklerini, onları yönlendirmelerini tek tek herkese bir bilgi göndererek ulaştırabilirdi. Ne var ki ilahî hikmet ve irade, Allah'ın insanlar arasından seçip uygun gördüğü kimseler aracılığıyla onlara hitap etmesi biçiminde tecelli etmiştir. Cenab-ı Allah, ilk insandan bu yana beşeriyeti kendi haline terk etmemiş, tarih boyunca her topluma mutlaka bir din göndermiştir. Ki, bu dinlerin sonuncusu İslâmiyet, onun peygamberi de Hz. Muhammed'dir.

1. Zümer, 39/3.
2. Mülk, 67/10.

Dinin kaynakları

1-Kur'ân-ı Kerim

Cenab-ı Allah'ın Hz. Peygamber vasıtasıyla insanlara gönderdiği vahiy Kur'ân'la ete kemiğe bürünmüştür. İslâm'ın temel kaynağı bu manada Kur'ândır. "Elif, lâm, mim. O kitap (Kur'ân); onda asla şüphe yoktur. O, müttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir."³ Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'de "Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunu emretti."⁴, "İşte bu (Kur'ân), bizim indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. Buna uyun ve Allah'tan korkun ki size merhamet edilsin"⁵ buyurarak müminleri Kur'ân'a tabi olmaya davet ettiği gibi; "Rabbinden sana vahyolunana uy."⁶, "De ki: Ey insanlar! Size Rabbinizden hak (Kur'ân) gelmiştir. Artık kim doğru yola gelirse, ancak kendisi için gelecektir. Kim de saparsa, o da ancak kendi aleyhine sapacaktır. Ben sizin üzerinize vekil değilim. (Sadece tebliğ etmekle memurum). (Resulüm!) Sen, sana vahyolunana uy ve Allah hükmedinceye kadar sabret. O hâkimlerin en hayırlısıdır."⁷ Ve "Rabbinden sana vahyedilene uy. Şüphesiz Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır"⁸ buyurarak Peygamberi Hz. Muhammed'i Kur'ân'a tabi olmakla mükellef kılmuştur. Kur'ân'da bu manayı destekleyen daha birçok ayet vardır.

İçinde hiçbir eğrilik ve yanlışlık bulunmayan dosdoğru ve mahza hakikat ve hidayet olan Kur'ân, bu dinin iman, ibadet, hukuk ve ahlaka dair temel bilgilerini, ilke ve örneklerini hatta zaman zaman detaylarını ihtiva eder. Fatıha suresi Kur'ân'ın çekirdek ve özeti kabul edildiği gibi, Kur'ân da evrensel ve kıyamete kadar geçerli ve mensuplarına dünya-ahiret felah ve refahını sağlayacak bir din olarak İslâm'ın metodoloji, ana çerçeve, temel esas, uygulama ve örneklerini içerir.

Kur'ân'la amel edecek olan Peygamber'i ve sıradan mümini ile bütün Müslümanların bu görevlerini yerine getirebilmek için onu anlama hatta doğru anlamaya muhtaç oldukları ve bunun onlara düşen anlama, iman etme ve uygulama şeklindeki üç yükümlülüğünün birincisi olduğu ise herkesin malumudur. Kur'ân'ın nazil olduğu tarih ve coğrafyayı, ilk hitap ettiği toplumun dil, kültür, inanç vb. sosyal ve toplumsal iklimini bilmeden, oradan buraya, buradan oraya gidip gelmeden dini doğru anlamak ise mümkün değildir. Dinin vahyinin hakikati vardır, mecazi vardır; muhkemi, müteşabihi vardır, mücmel, mutlak ve mukayyedi vardır. Vahyin önce diline, sonra da bütününe, muhkemlerine ve onlardan

3. Bakara, 2/1,2.

4. En'âm, 6/153.

5. Aynı sure, 155.

6. Aynı sure, 106.

7. Yunus, 10/108,109.

8. Ahzâb, 33/2.

İçinde hiçbir eğrilik ve yanlışlık bulunmayan dosdoğru ve mahza hakikat ve hidayet olan Kur'ân, bu dinin iman, ibadet, hukuk ve ahlaka dair temel bilgilerini, ilke ve örneklerini hatta zaman zaman detaylarını ihtiva eder.

Önce Kur'ân'ın
tümüne iman
etmemiz icap eder.
Sonra, kesin emir
ve yasaklarına
riayet, verdiği
dinî, ahlakî
buyrukları dikkate
almak; yaptığı
açıklama ve
verdiği bilgilerden
ders çıkarmak,
istifade etmek
gerekir.

ortak bir çabayla çıkarılması gereken temel kurallarına vakıf olup onları dikkate almadan, kesin akıl ve bilimi dikkate almadan yapılan anlamlar kişisel çaba olmaktan öteye geçmez. Doğaldır ki, insanların buna da hakları vardır. Ancak, bu çerçevede anlaşılıp algılanmak, "İşte murad-ı ilahî budur. Herkes bunu böyle bilip kabul etmelidir" dememek kaydıyla. Tabii ki, dileyen, isabet edememe riskini göze alarak, böylesi kişisel anlamaları da şahsi hayatlarında uygulayabilir. Bu noktalar artık dinin kenar alanları, açık tonlarıdır; her an başka bir renge, sınırın ötesine geçme olasılığı olan alan ve tonlar.

Şunu da ifade edeyim ki; anlam ve anlama başka, Kur'ân başkadır, dolayısıyla bunların her birine karşı sorumluluk ve yükümlülük de başkadır. Önce Kur'ân'ın tümüne iman etmemiz icap eder. Sonra, kesin emir ve yasaklarına riayet, verdiği dinî, ahlakî buyrukları dikkate almak; yaptığı açıklama ve verdiği bilgilerden ders çıkarmak, istifade etmek gerekir. Ebu Hanife'nin tabiriyle, bu noktaya gelirken ortaya çıkan kişisel tefsir ve tevellere karşı bir Kur'ân muamelesi içinde olmak hem gerekmez ve hem de doğru değildir.

2- Sünnet

Kur'ân'ı anlama ve onunla amel etmede, yöntem ve örnek olarak, isabet şansı en yüksek kişi, Hz. Peygamber (asm) ve en garanti yöntem onun yöntemidir. Zira o, bütün sözlü ve davranışsal vahiy açıklamalarını, yani hayatını ilahî kontrol altında gerçekleştirdi. "Her yaptığı vahiydi, her dediği vahiydi" demek istemem. Ancak, Kur'ân'da, Allah'ın onaylamadığı herhangi bir söz söyleyip bir davranışta bulunduğu, nazil olan bir ayetle durumun düzeltildiğini gördüğümüzü ifade etmeliyim. İslâm'ın, müminleri Allah'ın hitabı ile karşılaştıran kaynağı Kur'ân, bizzat kendisinden sonra ikinci kaynak olarak Peygamber'in açıklama ve örneklemelerine, Allah'tan sonra ikinci olarak Resulullah'a itaat etme ve ona tabi olmayı emreder. Yani güncel tabirle Kur'ân Müslümanlığı'nın bir parçası da sünnet dediğimiz Peygamber örnek ve açıklamalarıdır. Nitekim Kur'ân'da "Kim Resul'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince, seni onların başına bekçi göndermedik", "Kim Allah'a ve Resul'e itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salih kimselerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaşlardır!"¹⁰, "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülüemre de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahirete gerçekten iman ediyorsanız- onu Allah'a ve Resul'e götürün; bu, hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir"¹¹, "(Resulüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız

9. Nisâ, 4/80.

10. Aynı sure, 69.

11. Aynı sure, 59.

Peygamberler sadece bir ileti getirip geriye çekilen kimseler olsalardı, ki az önce bazı örneklerini verdiğim ayetler öyle dememektedir, Cenab-ı Allah hiç peygamber göndermez, herkese mesajını doğrudan iletirdi.

bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir”¹² ve “Andolsun ki, Resulullah, sizin için, Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar için ve Allah’ı çok zikredenler için güzel bir örnektir”¹³ buyurulmaktadır. Bu ayetler, görüldüğü üzere, Allah’ın sevgi ve bağışlamasına nail olmanın, O’nun katında muteber kimseler arasında bulunmanın, daha hayırlı ve sonucu daha garanti bir tutum içinde bulunmanın, daha kaliteli ve daha iddialı, daha yüce bir hayat yaşamının yolunun, Peygamber örneği ve uygulaması üzerinden gerçekleştirilecek olan bir İslâmî hayat olduğunu göstermektedir.

Burada çok önemli bir mesele kalmaktadır: Hz. Peygamber’in (asm) ümmetine sunduğu örnek ve uygulama nedir, nerededir ve ne hüküm ifade etmektedir? Sondan başlayarak ifade edelim ki, bu örnek ve uygulama, büyük bir imkan ve güvenli bir tavır içinde olmak demektir. Ancak, yine de iman ve küfür gibi kırmızı çizgiler değildir. Ama Peygamber’in örnek ve uygulaması Kur’ân Müslümanlığı için bir elbise gibidir; onsuz din çıplak kalır.

Peygamberler sadece bir ileti getirip geriye çekilen kimseler olsalardı, ki az önce bazı örneklerini verdiğim ayetler öyle dememektedir, Cenab-ı Allah hiç peygamber göndermez, herkese mesajını doğrudan iletirdi.

İkinci bir husus da Hz. Peygamber’in verdiği örnek ve öğütlerin, yaptığı uygulamanın tespiti meselesidir. Tabii bu, uzun ve zor bir şeydir ama imkansız değildir. Önce rivayetlerdeki mevzu ve uydurmaları ayıklamak gerekir. Sonra gerçekten sabit olanları ve ne anlama geldiklerini, dindeki yerlerini, dinin amaç ve temel prensiplerine, muhkem ifadelerine uygun olup olmadıklarını ortaya çıkarmak gerekir. İtiraf etmek edelim ki, aradan geçen 14 asırdan sonra Kur’ân; hadis ve sünnet iddiasındaki rivayetlerin gölgesinde, adeta ikinci planda bırakılmış, şuradan buradan devşirilen beşerî ve muharref din kalıntıları durumundaki örnek, anlayış ve uygulamaların karanlığına mahkum edilmiştir. Bu karışımın egemen olması üzerine, maalesef Peygamber, adeta kaybolmuş, onun güzel örnek olma özelliği lekelenmiş; Kur’ân ise, “müminlere şifa ve rahmet”¹⁴, “şifa ve hidayet”¹⁵ olma nitelik ve tesirini kaybetmiştir. Asırlardır İslâm âleminin insanlığa sunduğu fotoğraf bu iddiayı doğrulamaktadır.

Keza, buradaki çok ciddi bir zorluk da bir tarafta bu işe soyunanlara duyulan ama haklı ama haksız güvensizlik, öte yanda iş başındaki bu hastalığın taşıyıcısı durumundaki kişi ve zümrelerin çıkardıkları tekfir ve bid’at yaygarasıdır. Siz bunları ciddiye almayıp yolunuza devam etse-

12. Âl-i İmran, 3/31.

13. Ahzâb, 33/21.

14. İsrâ, 17/82.

15. Fussilet, 41/44.

Müslüman yönetici ve âlimlerin, Kur'ân ve Peygamberî örnek ve uygulamada olmayan yeni mesele ve durumları, ilk iki kaynaktan bulunup da zamana adaptasyonu söz konusu olan mesele ve beyanları, el ele vererek yapacakları çalışmalarla ümmetin önüne koymaları gerektiği ifade edilmektedir.

niz bile, onlar çabanızı hemencecik ve kolaylıkla etkisiz hale getirebilmektedirler. Bunlardan bazıları akıldan vazgeçtik, Kur'ân'ın hakemliğine dahi razı olmamaktadırlar.

Bu noktada yapılan bir başka yanlış da, "Hadis ve sünnet denen küliyat, Emevi ve Abbasi dönemlerinin fitne-fücuru içinde ortaya çıkmıştır. Şu rivayetler nasıl Kur'ân'ı izah edebilir, Peygamber örneği ve uygulaması olabilir?" diyerek zahmetten kaçıp Resulullah imkanını ve bu yoldaki ilahî yönlendirmeyi devre dışı bırakmadır. Ben şahsen bu yaklaşımla dinin, vahiy seması yerine heva zemini üzerine kayması sonucunu doğurduğunu, bunun da ilahî din etiketine uymayacağı kanaatindeyim. Bu yaklaşım, korkarım ki Müslümanlığı tashihten çok, daha da bozma sonucunu doğurur.

3- Ulülemir

Yukarıda kaydettiğim Nisâ 59 ayetinde Cenab-ı Allah, Müslümanlara kendisi ve Peygamberinden sonra üçüncü sırada ulülemre itaat etmelerini emretmektedir. Bu kelime yöneticiler ve âlimler anlamına gelmektedir. Burada, Müslüman yönetici ve âlimlerin, Kur'ân ve Peygamberî örnek ve uygulamada olmayan yeni mesele ve durumları, ilk iki kaynaktan bulunup da zamana adaptasyonu söz konusu olan mesele ve beyanları, el ele vererek yapacakları çalışmalarla ümmetin önüne koymaları gerektiği ifade edilmektedir. Sosyolojik bir iş bölümü anlayışı içinde bu iki zümre, tembel ve âtil bir tüketici değil, dinin ana kaynağını ve onun Peygamberî örnek ve uygulamasını anlama ve tespit yönündeki ilahî emre uygun bir hareketle; zamanlarının birey ve toplumlarına hizmet edeceklerdir.

Burada, ehil ve samimi olma, peşin hükümden, ata dini mantığı içinde bir inattan, hevaperestliğe doğru giden bir gurur ve kibirden uzak olma; hakikat, hikmet arayıcısı olarak, ümmete ve hatta insanlığa bu dini bütün gerçekliği, hidayet, rahmet ve şifa oluşu ile sunma eri olma; peygamber ahlakıyla ahlaklanmış olma zorunlu şartlarımızdır. Bu şartları taşıdığından emin olanlar buyursunlar görev başına; Allah onlara mutlaka yardım edecek ve "onları insanlardan (kötü niyetli, İslâm düşmanlarından) koruyacaktır." Ancak burada ulemanın çabaları; açıklama ve çözümlerinin daima görece olduğunu, murad-ı İlahînin ne ve rıza-yı İlahînin nerede olduğu yolunda, kesin bilgi ifade etmeyen, iman ve küfür, hatta farz ve haram gibi kırmızı, kalın çizgiler anlamına gelmeyen ama yapacak başka bir şey de olmayan saygıdeğer gayretlerdir.

Sonuç

Din Allah'ındır. Dinin kaynağı Kur'an'dır. Sadece Müslümanlığın değil, hatta diğer dinlerin de sağlaması buradan geçmektedir. Hz. Peygamber'e (asm) iman ve ittiba, onun örneği ve uygulamasının ikinci derecede bir kriter ve imkan olduğunu, bizzat Cenab-ı Allah tarafından emir ve beyan edildiğini unutmamak gerekir. Kur'an'da bir metin tespiti sorunu olmamakla birlikte Peygamber Efendimizin ne deyin ne yaptığı hususunda tespit, anlama ve ifade ettiği hüküm noktasında problemlerimiz vardır. Bu noktada inat, gurur ve kibri bırakıp samimane ve liyakatle, ciddi çalışmalar yapmak gerekmektedir. Toptan ve peşinen rivayetleri reddetme gibi, toptan hatta nereden geldiği sorulmadan kabul etme de doğru değildir.

Ümmetin ayağa kalkması, insanlığın içinde kıvrandığı ıstıraplarından kurtuluşunu; bu dinin de, Kur'an ve Hz. Peygamber çizgisi içinde (aklımızı yeterince ve doğru olarak kullanmak suretiyle) gerçek halini sunup ve uygulayarak ortaya konmasını mümkün kılacaktır.

Abstract

Discussions concerning what religion and its source are have always been made. Alongside the claim that religion is useless, attempts to discredit Islam and its Prophet (PBUH) have also taken place among these discussions. Even though some of these discussions can be considered with goodwill as attempts to eliminate the elements that were added to religion lately and that make its understanding difficult, -considering the tricks and traps set up against Islam- the authorities who have assumed responsibility must be very careful. Presuming that the salvation of Muslim community is possible only through living true religion, we explain in this essay how the Quranic Islam should really be.

Key Words

Religion, The Quranic Islam, The Prophet (PBUH), The Quran Al-Kareem, the sunnah, Rulers